

УДК 343.37:004

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СИСТЕМІ ВИМОГ ПРОСТОРОВО-МЕРЕЖЕВОГО РОЗВИТКУ

Н. А. Фурсова, асистент,

*Полтавський національний технічний університет ім. Ю. Кондратюка,
просп. Першотравневий, 24, м. Полтава, 36601, Україна.*

E-mail: natali_f2004@ukr.net

У статті розглянуто теоретичні аспекти соціальної безпеки в умовах формування сучасного інформаційного середовища та мережевого розвитку, досліджено рівень сформованості мережевої готовності держави порівняно із зарубіжними країнами, визначено загрози сталому розвитку на національному рівні в просторово-мережевому існуванні.

Ключові слова: *соціальна безпека, інформаційне середовище, мережева готовність, загрози, просторово-мережевий розвиток.*

ВСТУП

Забезпечення конкурентоспроможності економіки країни та належного рівня соціальної безпеки в глобалізованому середовищі залежить від інноваційних форм та механізмів управління, рівня сформованості інформаційного простору та існуючого зарубіжного і національного досвіду мережевого розвитку. В умовах формування мережевого розвитку спостерігається недостатній рівень використання сучасних інформаційних технологій на державному та регіональному рівнях, що якісно впливають на ефективність соціально-економічних процесів, несвоєчасність реагування на внутрішні та зовнішні загрози соціальній безпеці, знижуючи рівень життя населення. Дослідженню сучасних проблем соціальної складової економічної безпеки присвячені праці вчених-економістів: З. С. Варналія [4], В. М. Гейця, М. О. Кизим, Т. С. Клебанової, О. І. Черняк [6], І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікової [2], Е. М. Лібанової [1], Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макухи [3]. Формуванню безпеки інформаційного середовища в соціальній сфері присвячені наукові праці О. П. Дзьобань [8], О. Є. Користіна, О. І. Барановського, Л. В. Герасименко [9], але проблемі забезпечення соціальної безпеки в системі вимог просторово-мережевого розвитку приділено недостатньо уваги.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є дослідження соціальної безпеки в умовах формування сучасного інформаційного середовища та мережевого розвитку, що потребує здійснення аналізу рівня сформованості мережевої готовності держави порівняно із зарубіжними країнами, визначення загроз сталому розвитку на національному рівні в просторово-мережевому існуванні.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

У центрі національних економічних інтересів держави знаходиться зміцнення соціальної безпеки як ключового елемента становлення соціально орієнтованої держави. На думку науковців-економістів, «сьогодні спостерігається надзвичайна швидкість соціальних змін, багато з яких мають радикальний характер, впливають на усі сфери суспільного та індивідуального життя, збагачують їх новими формами людського досвіду»

[1]. Рівень стабільності соціальної безпеки залежить від єдності комплексу основних заходів на забезпечення соціальної захищеності населення країни від можливих загроз та поліпшення якості життя. Погоджуємося з трактуванням авторського колективу поняття «соціальної безпеки» як стану гарантованої правової та інституційної захищеності життєво важливих соціальних інтересів людини, суспільства і держави від зовнішніх та внутрішніх загроз, коли значення критеріїв їх соціальної захищеності перебувають не нижче порогових значень, що становлять загрозу для національної безпеки країни» [2]. На державному та регіональному рівнях від кутот зору залишаються нагальними проблемами існуючої демографічної ситуації, зростання кількості населення з доходами, нижчими від прожиткового мінімуму, зростання безробіття і, як наслідок, підвищення рівня бідності населення, потреба у збільшенні розміру пенсій та витрат на охорону здоров'я, освіту, забезпечення населення житлом. Науковці Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха зазначають, що «соціальний розвиток виявляється в підвищенні добробуту споживачів, збільшенні їх платоспроможного попиту, тому зусилля держави, напрям її соціально-економічної політики необхідно формувати таким чином, аби щорічно цілеспрямовано досягати необхідного соціального ефекту відповідно до європейських та світових соціальних стандартів» [3]. Для подолання високого рівня безробіття та покращання життя населення, стабільного економічного зростання, бо «економічне зростання і поліпшення умов життя населення — це два нерозривно пов'язаних і взаємозумовлених процеси» [4], як стверджує З. С. Варналій, на сьогодні, розвинені держави (Фінляндія, Сінгапур, Швеція, Нідерланди, Норвегія та ін.) орієнтуються на інновації у сфері інформаційних технологій та мережевий розвиток соціально-економічних процесів.

Важливим елементом в управлінні соціальними процесами при формуванні й реалізації соціальної політики є інформаційна складова безпеки у просторово-мережевому розвитку. Інформаційна складова є невід'ємною частиною системи управління, оскільки вона забезпечує процес постійної верифікації результатів соціального розвитку з програмними цілями. Інформаційний зв'язок між керуючою і керованою системами організовується у вигляді різноманітних каналів – контурів зв'язку. У випадках відсутності каналів для передачі інформації про стан об'єкта, можливості управління виявляються досить обмеженими й ненадійними [5].

В умовах глобалізаційних трансформацій рівень використання інформаційних технологій зростає у всіх сферах життя, зокрема й у соціальній сфері, застосовують нові покоління технологій, форм мережевої взаємодії і цим підвищують привабливість країни на світовій арені. На думку вчених В. М. Геець, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк, «забезпечення соціальної безпеки потребує спеціальних заходів щодо припинення спаду реальних доходів населення, а в подальшому – до забезпечення їх випереджального зростання порівняно з цінами, це вимагає створення системи моніторингу» [6]. Сформоване інформаційне суспільство на основі мережевого розвитку з використанням сучасних технологічних ресурсів дозволить проводити моніторингове спостереження у соціальній сфері, підвищить ефективність управління та використання наявного потенціалу для покращання ситуації в країні.

Результати дослідження Всесвітнього економічного форуму (World Economic Forum) щодо розвитку інформаційного суспільства та його впливу на конкурентоспроможність країн світу дали можливість визначити Індекс мережевої готовності (Networked Readiness Index) – комплексний показник, розроблений у 2001 році, та містить основні 4 групи складових:

1. Середовище розвитку (environment subindex) — досліджується політико-регуляторне середовище і середовище бізнесу та інновацій інформаційно-комунікаційних технологій. Під час вивчення політико-регуляторного середовища приділяється увага ефективності законодавчих органів, зокрема й у галузі інформаційно-комунікаційних технологій, незалежності судової влади, ефективності правової системи у регулюванні спорів, захисту інтелектуальної власності, рівню комп'ютерного піратства. Під час аналізу середовища розвитку бізнесу й інновацій досліджується наявність нових технологій, доступність венчурного капіталу, загальний обсяг податкової ставки, необхідний термін для відкриття бізнесу та кількість процедур для цього, інтенсивність локальної конкуренції, рівень охоплення населення вищою освітою, якість управління школами та обсяг державних закупівель передових технологій.

2. Готовність до використання (readiness subindex) – вивчається готовність інфраструктури і цифрового контенту, рівень доступності, вміння та знання населення у сфері інформаційно-комунікаційних технологій. Аналізується виробництво електроенергії, рівень охоплення мобільним зв'язком, рівень доступності широкосмугового Інтернету та цифрового контенту, мобільні та інтернет-тарифи на послуги. Досліджується якість системи освіти, рівень охоплення середньою освітою та грамотності дорослого населення.

3. Використання (usage subindex) – визначається рівень індивідуального використання, комерційного, державного. Аналізується рівень користування населення мобільним зв'язком, Використання Інтернету, забезпечення домогосподарств персональними комп'ютерами з доступом до Інтернету, користування широкосмуговим Інтернетом та мобільним зв'язком, рівень використання віртуальних соціальних мереж. Також досліджується рівень фірм, які освоюють нові технології, інноваційний потенціал, використання Інтернету у бізнесі, ступінь навченості персоналу. Визначається рівень пріоритетності інформаційно-комунікаційних технологій для уряду, використання державних он-лайн сервісів, успішність упровадження інформаційно-комунікаційних технологій урядом.

4. Вплив (impact subindex) — аналізується економічний та соціальний вплив інформаційно-комунікаційних технологій. Визначається економічний вплив інформаційно-комунікаційних технологій через створення нових сервісів і продуктів, організаційних моделей, рівня наукоємності робочих місць. Досліджується соціальний вплив через доступ до основних послуг, Інтернету у школах, рівень використання інформаційно-комунікаційних технологій та ефективність уряду.

У 2013 році для розрахунку індексу мережевої готовності було використано 27 індикаторів на основі проведених опитувань, а інші 27 отримано на основі здійснених розрахунків. За даними 2013 року, Україна за індексом мережевої готовності займає 73-тє місце за рейтинговою позицією серед 144 держав [7]. Результати рейтингу обумовлені низьким попитом з боку держави у використанні інформаційно-комунікаційних

технологій та нестабільністю політико-регуляторного середовища у країні. Порівняно з іншими країнами, що мають подібні тенденції економічного розвитку, але вбачають у використанні інформаційних технологій підвищення темпів економічного зростання, займають вищі позиції у рейтингу, наприклад, Казахстан – 43-тю, Угорщина – 44-ту, Польща – 49-ту, Російська Федерація – 54-ту позицію [7].

Аналізуючи рейтингові позиції держав, які фактично використовують інформаційно-комунікаційні технології у державному управлінні, Україна займає лише 121-ше місце (рис. 1) за рахунок недостатнього приділення уваги у державній політиці в цій сфері.

У країнах, зацікавлених у впровадженні інформаційних технологій, рейтингові позиції займають: у Казахстані – 23-тю позицію, в Угорщині – відповідно 69-ту, у Російській Федерації – 74-ту, у Польщі – 107-му позицію [7].

Кращою є ситуація в Україні у використанні інформаційно-комунікаційних технологій у бізнесі (84-та рейтингова позиція) та в індивідуальному використанні населення (74-та рейтингова позиція) [7]. Покращання рейтингового показника використання інформаційно-комунікаційних технологій у бізнесі можливе за рахунок переходу держави від переважно низькотехнологічного виробництва у галузях господарювання до високотехнологічного, що відповідно потребує використання високого рівня інформаційного забезпечення.

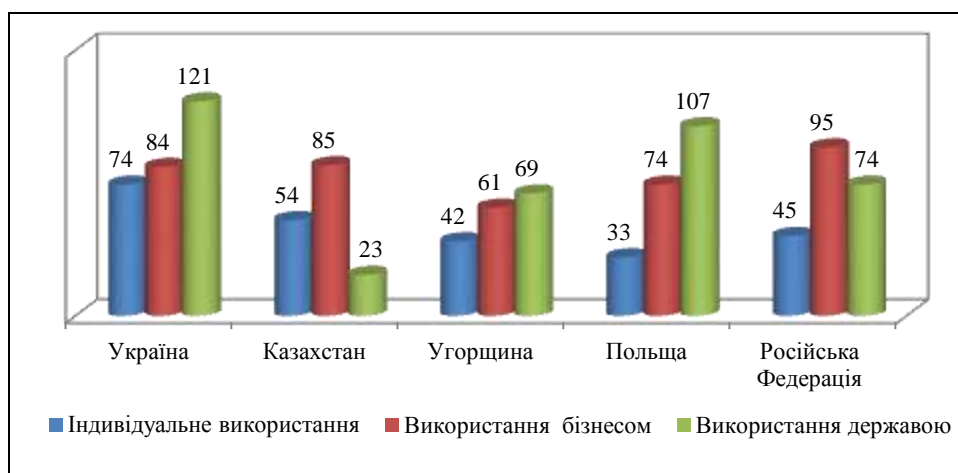

Рисунок 1 – Рейтинг використання інформаційно-комунікаційних технологій державою, бізнесом, населенням у 2013 р.
За матеріалами «The Global Information Technology Report 2013» [7]

Важливим є дослідження впливу рейтингових показників інформаційно-комунікаційних технологій на економічне та соціальне середовище в Україні та у зарубіжних країнах. Аналізуючи відібрані рейтингові позиції впливу інформаційно-комунікаційних технологій на економіку України, слабкими місцями є рівень впливовості на створення нових послуг та продуктів (103-тя рейтингова позиція) і створення нових організаційних моделей (104-та рейтингова позиція) (рис. 2). За цими показниками підтверджується несформованість національної інформаційної інфраструктури та недостатній рівень конкурентоспроможності держави в умовах глобалізації.

Рисунок 2 — Рейтинг впливу інформаційно-комунікаційних технологій на економіку країн у 2013 р.
За матеріалами «The Global Information Technology Report 2013» [7]

Динамічний розвиток інформаційного середовища у зарубіжних країнах підтверджує більш позитивний вплив на створення нових послуг та продуктів і нових організаційних моделей в Угорщині, Казахстані, Польщі, що позитивно впливає на економічне становище цих країн.

За відібраними рейтинговими позиціями соціального впливу інформаційно-комунікаційних технологій Україна займає низькі рейтингові позиції — 91-шу позицію на доступ до основних послуг та 116-ту позицію ефективності уряду, цим підтверджується недостатній рівень інформаційного забезпечення соціальної сфери (рис. 3).

Рисунок 3 — Рейтинг соціального впливу інформаційно-комунікаційних технологій країн у 2013 р.
За матеріалами «The Global Information Technology Report 2013» [7]

Позитивний вплив інформаційно-комунікаційних технологій на соціальну сферу спостерігається в Казахстані, Угорщині. Польща та Російська Федерація відстають на декілька рейтингових позицій від України за доступом до основних послуг.

Дослідники Всесвітнього економічного форуму вбачають у достатньому рівні сформованості інформаційного середовища у країні сприятливі умови для економічних та соціальних процесів, що забезпечать безпеку та динамічність розвитку на всіх рівнях. Мережева готовність держави є технологічним базисом просторового розвитку, надаючи можливість формуванню інформаційного середовища суспільства.

Розвиток соціально-економічних процесів у глобалізованому середовищі нерозривно пов'язаний зі станом забезпечення безпеки інформаційного простору, інформаційних ресурсів, інформаційного забезпечення та інформаційної інфраструктури. Адже інформаційний простір не має державних кордонів, не має інститутів захисту інтересів, відсутні способи і засоби контролю цінності і важливості інформаційних ресурсів [8]. Під інформаційною безпекою необхідно розуміти такий стан інформаційного середовища, за якого гарантується розвиток цього середовища та його використання в інтересах людини, суспільства та держави, а також захищеність від відповідних загроз [9].

Особливого значення набуває вплив інформаційних процесів та їх безпека при захисті інтересів соціальної сфери, системи життєдіяльності особистості, держави, суспільства. Від сформованого та безпечного інформаційного середовища залежить захищеність інтересів від можливих та потенційних загроз сталому розвитку держави та її населення (рис. 4).

Рисунок 4 — Загрози сталому розвитку держави в умовах просторово-мережевого розвитку

Виділення реальних та потенційних загроз в умовах просторово-мережевого розвитку свідчить про недостатню розвиненість інформаційного суспільства у країні та в її регіонах, потребує подальшого формування, базуючись на світовому досвіді розвинених країн.

Основними векторами державної політики у сфері формування інформаційного середовища для безпеки соціального розвитку держави та її регіонів повинні бути:

- розширення ефективності використання державних, регіональних інформаційно-аналітичних ресурсів;
- розроблення нормативно-правового забезпечення з урахуванням світових норм і стандартів;
- удосконалення методів і засобів захисту інформації у соціальній сфері з урахуванням світового досвіду;
- дотримання контролю за інформаційною безпекою в системах збирання, оброблення, зберігання та передавання інформації у соціальній сфері.

ВИСНОВКИ

Дослідження та аналіз соціальної безпеки в умовах формування сучасного інформаційного середовища та мережевого розвитку свідчить про необхідність підвищення ролі сучасних інформаційних технологій з метою зміцнення позицій та конкурентоспроможності України серед зарубіжних країн. Виходячи із проведеного дослідження, варто зазначити про недостатню сформованість національної інформаційної інфраструктури та низький мережевий розвиток України, що потребує комплексу невідкладних заходів для вирішення цих проблем. Вектор державної політики у сфері соціальної безпеки повинен бути спрямованим на формування інформаційного суспільства з урахуванням світового досвіду, що забезпечить захищеність національних інтересів від можливих та потенційних загроз сталому розвитку країни та її населення. Нові інформаційні технології в управлінні соціально-економічними процесами, подальший розвиток технологічних ресурсів та їх застосування на рівні держави може створити надійний інструментарій здійснення моніторингових спостережень у сфері соціальної безпеки, підвищить ефективність управління та використання наявного потенціалу для покращання ситуації в країні. Перспективи подальших досліджень полягають в поглибленому аналізі впливу рівня просторово-мережевого розвитку на ефективність прийняття управлінських рішень у забезпеченні економічної незалежності, соціальної стабільності та безпеки країни в цілому.

SUMMARY

PROVISION OF SOCIAL SECURITY IN THE SYSTEM OF REQUIREMENTS TO SPACE NETWORK DEVELOPMENT

N. A. Fursova,
*Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University,
24 Pershotravnevyi Ave., 36601, Poltava, Ukraine.
E-mail: natali_f2004@ukr.net*

In the article, the author considers theoretical aspects of social security in the formation of modern information environment and network development, investigates the level of readiness of state network formation in comparison with other countries, identifies threats to sustainable development of the nation in the space network.

Key words: social security, information environment, network readiness, threat, space network development.

РЕЗЮМЕ

ОБЕСПЕЧЕНИЕ СОЦИАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В СИСТЕМЕ ТРЕБОВАНИЙ ПРОСТРАНСТВЕННО-СЕТЕВОГО РАЗВИТИЯ

Н. А. Фурсова, ассистент,

Полтавский национальный технический университет им. Юрия Кондратюка,
просп. Первомайский, 24, г. Полтава, 36601, Украина.

E-mail: natali_f2004@ukr.net

В статье рассмотрены теоретические аспекты социальной безопасности в условиях формирования современной информационной среды и сетевого развития, исследован уровень сформированности сетевой готовности государства по сравнению с зарубежными странами, определены угрозы устойчивому развитию на национальном уровне в пространственном сетевом существовании.

Ключевые слова: социальная безопасность, информационная среда, сетевая готовность, угрозы, пространственно-сетевое развитие.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Людський розвиток в Україні: інноваційний вимір : колективна монографія / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. – 383 с.
2. Соціальна безпека: теорія та українська практика : монографія / І. Ф. Гнибіденко, А. М. Колот, О. Ф. Новікова та ін. ; за ред. І. Ф. Гнибіденка, А. М. Колота, В. В. Рогового. – К. : КНЕУ, 2006. – 292 с.
3. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування: монографія / Л. С. Шевченко, О. А. Гриценко, С. М. Макуха та ін. / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. – Х. : Право, 2009. – 312 с.
4. Економічна безпека України: проблеми та пріоритети зміцнення : монографія / З. С. Варналій, Д. Д. Буркальцева, О. С. Сасенко – К. : Знання України, 2011. – 299 с.
5. Бавико О. Є. Просторово-мережевий розвиток економіки регіону: теоретико-методологічний аспект: монографія / О. Є. Бавико. – Херсон : Айлант, 2012. – 336 с.
6. Моделювання економічної безпеки: держава, регіон, підприємство : монографія / В. М. Геець, М. О. Кизим, Т. С. Клебанова, О. І. Черняк. – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 240 с.
7. The Global Information Technology Report 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www3.weforum.org/docs/WEF_GITR_Report_2013.pdf.
8. Дзьобань О. П. Інформаційні аспекти безпеки: до проблеми визначення місця й ролі у соціальних процесах / О. П. Дзьобань // Гілея. Історичні науки. Філософські науки. Політичні науки : наук. вісник : збірник наук. праць / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, Українська АН. – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2011. – Вип. 44, № 2. – С. 595–601.
9. Користін О. Є. Економічна безпека / О. Є. Користін, О. І. Барановський, Л. В. Герасименко та ін. : за ред. О. М. Джужі. – К. : Алерта ; КНТ, 2010. – 368 с.

Надійшла до редакції 2 листопада 2013 р.